

інструментом глобальних процесів, спрямованих як на об'єднання, консолідацію, так і конфронтацію у життєвих мікро- та макрокосмосах.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Евхологiон або Требник цебто Чини Святих Таїнств, Благословення, Освячення та інші Церковні Моління на різні потреби. Ч.1. – Вінніпег: Видання Української Греко-Католицької Церкви в Канаді, 1954. – 340 с.; 2. Евхологiон або Требник цебто Чини Святих Таїнств, Благословення, Освячення та інші Церковні Моління на різні потреби. Ч.2. – Вінніпег: Видання Української Греко-Католицької Церкви в Канаді, 1960. – 324 с.; 3. *Костандов Э.А.* Психофизиология сознания и бессознательного. – СПб.: Питер, 2004. – 167 с.; 4. *Лесюк М.* Образні найменування святих в українській релігійній літературі // Науковий вісник Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича: збірник наукових праць. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2010. – Вип. 509–511: Слов'янська філологія. – 320 с.; 5. Лингвистический энциклопедический словарь / Глав. ред. В.Н.Ярцева. – М.: Сов. энциклопедия, 1990. – 685 с.; 6. *Прокопович Ф.* Філософські твори в 3-х томах. – К.: Наук. думка, 1979. – Т.1. – 512 с.; 7. *Сафронов А.Г.* Психология религии. – К.: Ника-Центр, 2002. – 225 с.; 8. Словарь библейских образов: Энциклопедическое исследование образов, символов, основных тем, метафор, речевых оборотов и литературных стилей Библии / Под общ. ред. Л.Райкена, Дж.Уилхойта, Т. Лонгмана III. – СПб.: «Библия для всех», 2005. – 1424 с.; 9. *Смирнов И., Безносюк Е., Журавлев А.* Психотехнологии. Компьютерный психолингвистический анализ и психокоррекция на неосознаваемом уровне. – М.: Издательская группа «Прогресс» - «Культура», 1995. – 416 с.; 10. *Сузель А. де* Символіка людського тіла: Пер. з фр. – К.: Знання-Прес, 2003. – 568 с.

Козловський С. (Шльонь, Польща)

Фразеологічні одиниці з компонентом *голова* на позначення мисленнєвих процесів в українській та польській мовах

*У статті представлені результати зіставного аналізу фразеологічних одиниць з компонентом **голова** на позначення мисленнєвих процесів в українській та польській мовах. Системне дослідження зазначеної групи одиниць дало можливість встановити факти об'єктивної дійсності, для характеристики яких створюються аналізовані структури.*

Ключеві слова: фразеологічна одиниця, голова, зіставний аналіз.

*В данній статтє представлены результати сравнительного анализа фразеологических единиц с компонентом **голова**, обозначающие интеллектуальные процессы в украинском и польском языках. Системное исследование указанной группы единиц позволило установить факты объективной действительности, для характеристики которых образуются анализируемые структуры.*

Ключевые слова: фразеологическая единица, голова, сравнительный анализ.

*The results of the comparative analysis of the phraseological units with the component **head** used to denote the cognitive processes in Ukrainian and Polish are given in this paper. Systematic study of this group of units allowed to establish the facts of objective reality, for the characteristics of which are formed to analyze the structures.*

Key words: phraseological unit, head, comparative analysis

Давні й тісні культурно-історично-мовні контакти українського та польського народів, політичні та економічні взаємодії привели до виникнення та формування фразеологічної картини світу (далі – ФКС) на спільних підставах. Її структура в українській та польській мовах майже ідентична, проте навіть невеликі відмінності в компонентному складі фразеологічних полів усередині одних і тих самих тематичних груп, а також різниця в мовному вираженні подібного досвіду пізнання світу відбиває національну своєрідність світосприйняття, тобто кожен народ розвивається своїм шляхом, має свою історію, його життя протікає в певних природних, кліматичних та соціальних умовах, але світ єдиний для усіх народів, хоча досвід його пізнання, як ми вже помітили, різний. У зазначеній статті розглядатиметься невелика частина ФКС українського та польського народів, у якій порівнюються та аналізуються фразеологічні одиниці (далі – ФО) з компонентом *голова* на позначення мисленневих процесів людини.

Метою статті є визначення через порівняння універсальних і національних властивостей фразеологізмів у ФКС українського і польського народів та виявлення елементів національного менталітету. Матеріалом для проведення дослідження послужили ФО з компонентом *голова* на позначення інтелектуальних процесів людини у кількості 95 одиниць в українській та 67 одиниць у польській мовах, виділені з тлумачних словників української [21; 31] та польської [5] мов, з одно- [6; 7; 8; 11; 14; 22; 24; 32; 33; 34; 35] та двомовних [1; 3; 10; 13; 17; 23; 28] фразеологічних словників обох мов. Наукова новизна полягає у тому, що вперше буде проведений зіставний аналіз українських та польських ФО з компонентом *голова* на позначення мисленневих процесів людини з огляду на їхню семантику та компонентний склад.

Іменник *голова* має чимало значень, завдяки чому може виступати головним компонентом багатьох фразеологізмів. Може служити центром типологічного ряду із загальним значенням оцінки інтелектуальних здібностей, моральних якостей, емоційного стану людини тощо. При створюванні подібних рядів стрижневі слова такі, як *голова*, *серце*, *рука*, *око* виступають центром, ядром цілих гнізд усталених зворотів, «по суті виконують роль індикаторів, які класифікують знаки певної теми, котра розкривається в таких рядах» [15, 2-3]. Стосовно порівняльного аналізу ФО з компонентом *голова* у слов'янських мовах можна стверджувати, як вважає А. Спагінська-Прушак, що «у кожній з досліджуваних мов *голова* займає особливе місце з погляду універсальності, функцій та найбільшого семантичного потенціалу» [9, 85].

Полісемічна лексема *голова* (у досліджуваних мовах *голова* має декілька субститутів, які відрізняються поміж собою стилістичним рівнем, до таких субститутів належать, у польській мові: *głowa*, *leb* в українській мові: *голівка*, *макітра*, *довбешка*), котра окреслюється як *орган мислення*, *мозок* можна вважати найчастішою базою для повстання ФО на позначення інтелекту людини. У чисельних мовознавчих працях звертається увага на

зв'язок *голови* з процесом мислення як чинності розуму, тому що мислення є однією з найбільш важливих систем внутрішнього світу людини. Наприклад, Р. Павловська вважає ФО з компонентом *голова* синонімами дієслівної групи *думати* [4, 159]. На думку А. Тирпи «завжди відрізняється група словосполучень, що опираються на трактуванні *голови* як осередку інтелектуальних здібностей і психічного життя» [12, 145]. Т.В. Булигіна та А.Д. Шмельов вважають, що «у голові та мозку локалізується інтелектуальне життя людини, її пам'ять» [18, 531]. Часом вважається, що у наївній семіотичній концептуалізації тіла та його частин *голова* «відзначається винятковою розумовою функцією, не властивою для інших соматичних об'єктів, а саме думає» [25, 230].

Кількість ФО, що вказують на зв'язок *голови* з процесом мислення, міркування є надзвичайно чисельною. В українській та польській мовах цей клас представляють ФО, що належать до наступних груп:

I. Не думати про щось. В українській мові ця група є представлена такими ФО, як: *і в голову не клася;* *і в голову собі не класти;* *і в голову собі не брати;* *і в голову не приходять.* У польській мові вона є представлена лише однією ФО: *ani przez głowę coś komuś nie przeszło.* Як бачимо, відсутність думок, передбачень тощо виражається в обох мовах ФО з дієслівним компонентом руху у напрямку на особу із запереченням. Дієслівний компонент руху, в свою чергу, вказує на неможливість сприймання чогось через заповнення *голови* як умістилища іншими думками. Як далі буде доведено, сполуки дієслова руху з іменником конкретно-предметної семантики, у нашому випадку це *голова*, у складі фразеологізмів «набувають нового значення: служать для позначення явищ суспільного життя, психічної діяльності, використовуються для образних характеристик людини» [20, 78].

II. Постійно думати про щось. Сюди належать українські ФО: *втлюючися в голову;* *думка вертиться в голові;* *думка крутиться в голові;* *думка гвіздком стримить у голові;* *думка колом стирчить у голові;* *думка сидить у голові;* *думка не виходить з голови;* *не йде з голови;* *не лізе з голови;* *снуватися в голові;* *стукати молотком в голові.* Яким відповідають польські ФО: *chodzi po głowie;* *snuje się po głowie;* *nie może wyjść z głowy;* *mieć głowę zaprzętą;* *mieć tylko jedną myśl w głowie;* *nabić sobie głowę;* *suszyć sobie głowę;* *zaprzętnąć sobie głowę;* *siedzieć w głowie.* Наведено розкриває зміст першої групи, ясною та очевидною є причина, унаслідок якої не можна думати про щось нове чи інше – відсутність місця, на що вказують ФО з

* Анджеј Марія Левіцький для таких груп увів терміни фразеологічної сітки та фразеологічної родини. Фразеологічна сітка являється абстрактною системою відношень, опирається на інваріантний семантичний компонент та повторювальне структуральне відношення, її здійсненням є фразеологічна родина, як збір ФО, підмножина з'єднана семантичним інваріантом та лексично-формуючими та повторювальними структуральними відношеннями [2, 242].

компонентом дієсловом руху у напрямку від особи та повторюваність через яку немає вільної *активної потужності* у процесі мислення.

III. Напружено думати про щось. До цієї групи входять такі українські ФО, як: *думки снуються в голові; ламати собі голову; розкидати головою; сушити собі голову*. У польській мові до цієї групи належить лише одна ФО: *lamać sobie głowę*. Тут є представлені ФО з дієслівним компонентом руйнації, знищення, унаслідок випадково сильної напруги, яка спряла *втомі матеріалу*. Це дозволяє нам зробити порівняння *голови* з механічним пристроєм, котрий працюючи без перерви, неодмінно зламається.

IV. Раптом подумати про щось. В українській мові ця група є зображена такими ФО, як: *влізти в голову; впадати в голову; думка западає в голову; заходити в голову; кинутися в голову; лізти в голову; приходити в голову; припливти до голови; стукнуло в голову; ударяти в голову*. У польській мові: *przyszło do głowy; strzeliło do głowy; świta w głowie; wpadło do głowy*. В аналізованих вище ФО фіксується ряд дієслівних компонентів, які позначають рух в напрямку до особи. Може підкреслюватися його швидкість чи сила, завдяки чому семантика одиниць стає більш експресивною.

V. Подумати про щось через короткий час. В українській мові цю групу представляють такі ФО, як: *думка майнула в голові; думка сяйнула в голові; думка блиснула в голові; думка пробігла в голові; майнуло в голові; мигнуло в голові*. У польській мові: *przebiegło przez głowę; przeleciało przez głowę; przemknęło przez głowę; przeszło przez głowę; myśl przebiegła przez głowę; myśl przemknęła przez głowę; myśl przeleciała przez głowę; myśl przeszła komuś przez głowę*. Усі вищезгадані ФО мають у своєму складі компонент-дієслово, яке вказує на швидкий рух, на його миттєвість. Тут доречний здається порівняння компоненту-руху у складі ФО в українській мові з блискавкою, яка може несподівано майнити й відразу зникнути.

VI. Змушувати себе або когось думати. Група є представлена лише однією ФО в українській мові: *забити клин у голову*. Та двома ФО в польській мові: *zabić sobie klina w głowę; wbić sobie świeka w głowę*. Як можемо бачити, у зазначеній групі, ФО мають подібну мотивацію, виражену дієсловом *забити* з іменником *клин*, котрий завдяки своїм властивостям буде постійно створювати тиск, тобто не дозволить припинити думати.

VII. Змушувати себе або когось перестати думати. Зазначена група також є малочисельною, в українській мові вона є зображена ФО: *вибивати дур з голови; вигнати дурість з голови; вибити з голови*. У польській мові: *wybić sobie z głowy; wybić sobie z głowy ze łba*. Заперечення ФО попередньої групи відбувається за допомогою ФО з компонентом-дієсловом з протиставним значенням, завдяки чому ФО легко розкриваються та їхнє значення є логічним.

VIII. Міркувати. Сюди належать українські ФО: *брати голову в руки; брати собі в голову; в голові подлубати; заходити в голову; крутити головою; морочити собі голову; покопатися в своїй голові; чухати голову*. Яким відповідають польські ФО: *iść po rozum do głowy; pójść po rozum do*

głowy; sięgnąć po rozum do głowy; skoczyć po rozum do głowy; ruszyć głową; skrobać się po głowie; drapać się w głowę; zachodzić w głowę. Процес міркування, тобто аналізу інформації для прийняття властивого рішення, є представлений, з одного боку, ФО, що зосереджуються на зовнішньому вигляді людини, що думає, з іншого боку, ФО з дієслівним компонентом руху й тривало та точно виконуваної праці.

IX. Неможливість думати через певні причини. Зазначена група є представлена в українській мові такими ФО, як: *аж у голові морочиться; втрачати голову; губити голову; голова іде обертом; голова іде кругом; голова крутиться; голова морочиться; голова туманіє; голова чманіє; думки колесом заходили в голову; думки колесом закрутилися в голову; у голові туманіє.* У польській мові: *huczy w głowie; kręci się w głowie; szumi w głowie; wiruje w głowie; ćmi w głowie; przyprawia o zawrót głowy; dostaje zawrotu głowy; miesza się w głowie; mąci się w głowie; gmatwa się w głowie; płacze się w głowie; stracić głowę.* Вищеприведених ФО можемо виділити дві підгрупи: одна пов'язана з фізичним відчуттям головного болю чи запаморочення, які не дозволяють тверезо думати та оцінювати, тому що болісні, неприємні відчуття чи хворобливий стан, друга – з загубленням голови як осередку мисленневих процесів.

X. Позбавити когось здатності розумно думати. В українській мові ця група є зображена такими ФО, як: *голову туманити; замакітрити голову; замутити голову; затуманювати голову; надурити голову; наморочити голову.* У польській мові: *mieszać w głowie; kręcić we łbie; zawrócić komuś w głowie.* У зазначених ФО говориться про рухи, які є виконувани однією особою в *голові*, тут представлений як посуд, іншої людини, маючи на меті створити безпорядок та хаос.

XI. Можливість усвідомити собі що-небудь. В українській мові цю групу представляють такі ФО, як: *наче повітлішало в голові; просвітило в голові; розвіднітися в голові; укласти в голову.* Та лише одна ФО у польській мові: *rozjaśniło się komuś w głowie.* У проведених вище ФО можливість виконання мисленневих операцій тісно пов'язана з присутністю світла. Через поширення метафоризації світла, як неодмінного складника розуміння, можемо ствердити наступне: до даних ФО перейшов символ мороку як відсутності знань, тобто відсутність світла порівнюється до відсутності розуму, але не тільки, адже в християнській традиції морок є тотожний усьому поганому («Сини ж Царства повкидані будуть до темряви зовнішньої буде там плач і скрегіт зубів!...» Мт 8:12), а світло навпаки («І сказав Бог: Хай станеться світло! І сталося світло. І побачив Бог світло, що добре воно, і Бог відділив світло від темряви») Буття 1:3-4). Також у слов'янській міфології День є першопочатковим верховним божеством світла, а Ніч – божеством мороку, поміж якими іде постійна боротьба за володарювання світом. «Бог Сонце знищує морок, усе непевне й зле, що пов'язане з темрявою» [30, 51], а вона ніщо інше як частина Безодні – «точки звідки все приходить, місця куди все повертається» [27, 34]. У грецькій міфології існує образ найдалшого місця, яке знаходить у самій глибині космосу – Тартар. У японському центральному міфі говориться про

протистояння Країни Світла та Країни Мороку, тобто життя та смерті [19, 411-416]. Світ, на який ми дивимося через призму міфологічних символів, дозволяє нам зробити висновок про значну репартицію на шкалі міжмовних своцтв таких одиниць, тому що власне «міфологічними, релігійними джерелами можна пояснити тотожність частин символів на лексичному і фразеологічному рівнях» [26, 89], по-друге, враз з приходом світла людина починає розуміти та появляються думки (наприклад, у мультфільмах це є зображено рисунком жарівки над головою), по-третє, добра видість є умовою поширення знань.

XII. Неможливість усвідомити собі що-небудь. Сюди належать українські ФО: *і не береться до голови; не вкладається в голову*. У польській мові: *w głowie się nie mieści; w pale się nie może pomieścić*. У зазначених ФО *голова* представляється як посуд із обмеженою ємкістю, яка представляє розумові здібності збагнення певної інформації, уявлення собі чогось.

XIII. З'являтися в пам'яті. Зазначена група є представлена лише в українській мові: *вертиться в голові; крутиться в голові; западати в голову; заховати в голові; стриміти цвяхом в голові; тримати в голові; увійти гвіздом у голову*.

XIV. Забувати. В українській мові цю групу представляють такі ФО, як: *вилетіти з голови; вивітритися з голови; випадати з голови; голова дірява; порожнеча в голові*. У польській мові: *wyleciało z głowy; wypadło z głowy; wyszło z głowy; wylotrzało z głowy; mieć pustkę w głowie; mieć dziurę w głowie; czuć pustkę w głowie*. В обох групах *голова* асоціюється у наївній картині світу з мішком, у якому може щось знаходитися, можемо щось тримати, але також у ньому можуть бути різні дірочки, через котрі інформація буде втікати та залишитись порожнеча. Важко тут не згодитися зі слухною думкою М.П. Багана, що «у багатьох фразеологізмів заперечення, яке не є виражене морфологічними маркерами, є пов'язане з метафоризацією лексем, що позначають рух чогось назовні, геть, або рух від чогось» [16, 72-73].

XV. Висвітлювати що-небудь. Сюди належать українські ФО: *вттовкти в голову; укласти в голову*. У польській мові: *kląć łopatą do głowy*. У ФО вищеприведеної групи фіксується дієслівним компонент, який вказує на дію наповнення *голови*, як умістилища матеріалом. Звертається увага на перетворення складних процесів на прості, повторювальні, фізичні рухи.

Крім тісно пов'язаних (у наївній картині світу) з *головою* таких понять як *мислення і пам'ять*, слід звернути увагу та включити до переліку також ФО, що мають безпосереднє відношення до процесу мислення. Насамперед зосередимось на опозиційній парі *легко кому-небудь вчитися – важко кому-небудь вчитися*, які представляють ФО в українській мові: *vbгати в голову – не йде в голову; не лізе в голову*. Та в польській мові: *wchodzi do głowy; wbić sobie do głowy – nie wchodzi do głowy*. Зв'язок процесу навчання з процесом напруженого мислення являється очевидним, тому в певному ступеню ФО можуть бути заміінними або доповнювати одна одну, а точніше виникати одна з одної («*Він сушив собі голову, але все одне нічого в голову не лізло*» (розм.)), також пов'язання з *пам'яттю* здається натуральним. Якщо прийемо, за наївною картиною світу, що *пам'ять* це

мішок або *посудина* в голові з окресленою ємкістю, де переховуються знання чи інформація, то можемо ствердити, що, подібно до попереднього прикладу, ФО можуть стосуватися заміною (*вбгати в голову* – *заховати в голові*).

Наступною опозиційною парою буде *переконати кого-небудь* – *не могли переконати кого-небудь*, що представляють в українській мові ФО: *вбивати в голову*; *втокти в голову*; *набивати в голову* – *вбивати собі в голову*; *забити собі в голову*; *хоч головою об стіну товчи*; *хоч кіл на голові теши*. У польській мові: *kłaść do głowy*; *wkładać do głowy*; *wbijać do głowy*; *nakłaść do głowy* – *wbić sobie do głowy*. У ФО обох мов є присутній дієслівний компонент *вбивати*, який є пов'язаний з уявою про твердість поверхні голови людини, котра вперто дотримується певної думки. Згадана твердість є причиною неможливості проникнути новим або розумним думкам.

Підсумовуючи, можемо сказати, що концептуалізація світу, його мовний образ, у польській та українській мовах, виражаються фразеологічними одиницями, яких внутрішня форма, мотиваційна підстава, конотації, значення, експресивність, оціненість є дуже подібними, якщо не тотожними. Така універсальність є проявом спільного культурного простору, слов'янської комунікативної спільноти, «тематична спорідненість слов'янської фразеології підсилюється подібністю образів, що лягають в основу фразеологізмів, спільністю деяких художніх особливостей в їх оформленні» [29, 150], результатом якої є появлення ряду ідентичних або дуже близьких один до одного фразеологізмів, котрі опираються на свого роду наївний образ світобачення даного суспільства. За всією умовністю підрухунків (все залежить від того, які одиниці включати до переліку ФО, чи залучати авторські варіанти і таке інше) нами було проаналізовано 162 ФО, серед яких переважали українські ФО 95:67 до польських, що дозволяє нам зробити висновок, що до більшої варіативності та багатозначності українських ФО у представленні різних інтелектуальних процесів. Також переважають ФО на позначення негативних мисленневих процесів, тому що позитивні явища сприймаються як норма та не підлягають аналізу, негативні навпаки оцінюються та інтерпретуються. Проведене дослідження дає нам змогу зробити наступні висновки: голова є умістилище, тобто в голові проходять мисленневі процеси; голова є механізм, тобто завдяки голові здійснюються мисленневі процеси; мислення є рух; розуміння є фізичне привласнення; розуміння є світло; та активне розуміння є несподіваний удар. Подальші дослідження в галузі даної проблематики можуть привести до кращого розуміння колективної тотожності та систем інтерпретації, що їй властиві, серед українською та польською мовною та культурною спільнотами. Дослідження в порівняльному аналізі ФО можуть постачати матеріал для створення українсько-польського фразеологічного словника.

ЛІТЕРАТУРА:

1. *Jaworska T.* Słownik frazeologiczny angielsko-polski i polsko-angielski. – Warszawa: Wydawnictwa Naukowo-Techniczne WNT, 2002. – 1240 s.; 2. *Lewicki A.M., Rejakowa*

B. Pojęcie rodziny frazeologicznej. // Lewicki A.M. *Studia z teorii frazeologii.* – Łask: Oficyna Wydawnicza LEKSEM, 2003. – S. 232-245; **3. Mrhačová E. Ponczová R.** *Lidské tělo v polské a české frazeologii a idiomatice. Česko-polský a polsko-český slovník.* – Ostrava: Filozofická fakulta Ostravské univerzity. Šenov: Nakladatelství Tilia, 2004. – 412 s.; **4. Pawłowska R.** *Znaczenie i użycie czasownika „myśleć” // „Polonica” VII,* 1981. – S.149-160; **5. Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny, T.1-50 / Halina Zgółkowa.** Poznań: Wydawnictwo Kurpisz, 1996–2005; **6. Skorupka S.** *Słownik frazeologiczny języka polskiego. T.1-2.* – Warszawa, Wiedza Powszechna, 1985. – T.1 – 788s., T.2 – 905 s.; **7. Słownik frazeologiczny z Bralczykiem.** / A. Kłosińska, E. Sobol, A. Stankiewicz. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2008. – 590 s.; **8. Słownik idiomów polskich.** / L. Drabik, E. Sobol, A. Stankiewicz. – Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006. – 428 s.; **9. Spagińska-Prusak A.** *Intelekt we frazeologii polskiej, rosyjskiej i chorwackiej.* – Łask: Oficyna Wydawnicza LEKSEM, 2005. – 300 s.; **10. Stypuła R.** *Słownik przysłów i powiedzeń. Словарь пословиц и поговорок.* – Warszawa: Wiedza Powszechna, 2003. – 999 s.; **11. Świerczyńska D.** *Słownik. Przysłowia są... na wszystko.* – Warszawa, Wydawnictwo Naukowe PWN, 2009. – 548 s.; **12. Turpa A.** *Frazeologia somatyczna. Związki frazeologiczne o znaczeniach motywowanych cechami części ciała w gwarach polskich.* – Łask: Oficyna Wydawnicza LEKSEM, 2005. – 373 s.; **13. Wielki słownik frazeologiczny polsko - rosyjski i rosyjsko - polski.** / J. Lukszyn. – Warszawa: Harald G Dictionaries, 1998. – 1102 s.; **14. Wielki słownik frazeologiczny PWN z przysłowiami.** / A. Stankiewicz, E. Sobol A. Kłosińska. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2009. – 840 s.; **15. Авалиани Ю.Ю.** *Понятие структурообразовательной типологии фразеологических единиц.* // Материалы XXV научной конференции профессорско-преподавательского состава СамГУ им. А. Навои. (20-25 марта 1968 г.). – Самарканд: Изд-во Самарканд. ун-та, 1968. – С.1-6; **16. Баган М.П.** *Специфіка фразеологічної реалізації заперечення в українській мові.* / «Мовознавство». – 2010. – №1. – С.68-75; **17. Баранцев К.Т.** *Англо-український фразеологічний словник.* – К.: Знання, 2005. – 1055 с.; **18. Булыгина Т.В., Шмелев А.Д.** *Языковая концептуализация мира. На материале русской грамматики.* – М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. – 574 с.; **19. Дейл-Сондерс Э.** *Японская мифология.* // Мифология древнего мира. Сборник статей / Отв. ред. В.А. Яковсон. – М.: Наука, 1977. – С. 405-431; **20. Жигилій Н.В.** *Фразеологічні словосполучення з дієсловами руху в ролі незалежного члена.* // Питання фразеології східнослов'янських мов. / Ред. колегія: Д.І. Ганич, П.С. Дудик, М.А. Жовтобрюх. – К.: Наукова Думка, 1972. – С.78-79; **21. Івченко А.** *Тлумачний словник української мови.* – Х.: Фоліо, 2002. – 543 с.; **22. Калайчик В.С., Колоїз Ж.В.** *Словник фразеологічних антонімів української мови.* – К.: Довіра, 2008. – 349 с.; **23. Караванський С.** *Російсько-український словник складної лексики.* – К.: Академія, 1998. – 711 с.; **24. Коломієць М.П., Регушевський Є.С.** *Словник фразеологічних синонімів.* – К.: Радянська школа, 1988. – 200 с.; **25. Крейдлин Г.Е.** *Тело в диалоге: семиотическая концептуализация тела (итоги проекта).* – Часть 1: тело и другие соматические объекты. // Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии: По материалам ежегодной Международной конференции «Диалог» (Бекасово, 26-30 мая 2010 г.). Вып. 9 (16). – М.: Изд-во РГГУ, 2010. – С. 226-234; **26. Левченко О.П.** *Фразеологічна символіка: лінгвокультурологічний аспект.* – Л.: ЛРІДУ НАДУ, 2005. – 352 с.; **27. Маковский М.М.** *Сравнительный словарь мифологической символики в индоевропейских языках: образ мира и мир образов.* – М.: Гуманитарный издательский центр ВЛАДОС, 1996. – 419 с.; **28. Олійник, І.С., Сидоренко М.М.** *Українсько-російський і російсько-український фразеологічний тлумачний словник.* – К.: Радянська школа,

1991. – 400 с.; **29.** Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови. – К.: Наукова думка, 1973. – 280 с.; **30.** Слов'янський світ: ілюстрований словник-довідник міфологічних уявлень, вірувань, обрядів, легенд та їхніх відлунь у фольклорі та пізніших звичаях українців, братів-слов'ян та інших народів / О.А. Кононенко (упоряд.) – К.: Асоціація ділового співробітництва «Український міжнародний культурний центр», 2008. – 784 с.; **31.** Словник української мови. – У 11-ти т. – НАН України; Інститут мовознавства ім. О.О.Потебні. К.: Наукова думка, 1970-1980; **32.** Словник фразеологізмів української мови / В.О. Винник. – К.: Наукова думка, 2003. – 788 с.; **33.** Ужченко В.Д., Ужченко Д.В. Фразеологічний словник української мови. – К.: Освіта, 1998. – 226 с.; **34.** Фразеологический словарь русского языка. / И.В. Федосов, А.Н. Лапицкий. – М.: Юнвес, 2003. – 608 с.; **35.** Фразеологічний словник української мови: у 2 книгах. / Л.С. Паламарчук, В.М. Білоноженко, В.О. Винник, І.С. Гнатюк, В.В. Дятчук, Л.А. Юрчук. – К. Наукова Думка, 1993. – 984 с.

Корольов І.Р. (Київ, Україна)

Типологія дискурсу в сучасній лінгвістиці

У статті розглянуто існуючі в мовознавстві підходи до встановлення типології дискурсу, зокрема з'ясовано типи дискурсу в сучасній лінгвістиці та виявлено основні універсальні й специфічні властивості окремих типів дискурсу (художнього, невербального, педагогічного, юридичного, судового, наукового, корпоративного, емоційного, гастрономічного, ритуального, банківського).

Ключові слова: дискурс, типологія дискурсу, інституційний дискурс.

В статье рассмотрены существующие в языковедении подходы к определению типологии дискурса, в частности выяснены типы дискурса в современной лингвистике и выявлены основные универсальные и специфические особенности отдельных типов дискурса (художественного, невербального, педагогического, юридического, судебного, научного, корпоративного, эмоционального, гастрономического, ритуального, банковского).

Ключевые слова: дискурс, типология дискурса, институциональный дискурс.

The article deals with existing in linguistics approaches to defining the typology of discourse, in particular, clarified the types of discourse in modern linguistics, and identified the basis and specific features of different types of discourse (literary, non-verbal, pedagogical, legal, judicial, scientific, corporative, emotional, gastronomic, ritual and banking).

Key words: discourse, typology of discourse, the institutional discourse.

При вивченні дискурсу постає питання про його класифікацію: які типи й різновиди дискурсу існують?

Кожний тип дискурсу визначається набором правил, виконання яких він вимагає, і протікає в певній соціальній сфері. При дослідженні типології дискурсу основним завданням є опис структури найтиповіших для дискурсу певного виду. Так, в офіційних ситуаціях використовується мова офіційного спілкування, що характеризується більш складними, більш повними, граматично більш правильними реченнями.